

Češi a Němci & naše kořeny a práva

Tomáš Korčák

Chtěl bych vám na stručných osudech své rodiny ukázat na někdy složité vztahy mezi Čechy a Němci a jak to může určovat naše myšlení.

Po meči

Již v dětství jsem slýchal o svém pradědovi, který byl českým vlastencem. Žil v Litoměřicích ještě za Rakouska - Uherska, a protože odmítnul dávat svoje děti do německých škol, musel odejít z velmi dobrého zaměstnání ve sladovně pivovaru. Protože nechtěl, aby jeho děti byly poněmčeny, posílal je do české školy pro českou menšinu, a proto musel vykonávat pouze nádenickou práci. V zimě lámal a vozil led z Labe do pivovaru, v létě sklízel obilí. Pracoval také v kamenolomu na Radobýlu, kde je dnes odkrytá stěna čediče s rozpadem do nádherného vějíře (je to přírodní rezervace).

Když praděda zemřel, musela moje prababička sama živit dvě děti (žádné důchody neexistovaly). Šila při petrolejové lampě košile „pro Žida“, který měl v Litoměřicích obchod s prádlem. Žili velice chudě a tak když mé babičce bylo asi 15 let, musela do služby. Našla velmi dobré místo u rakouského oficíra. Když vypukla 1. světová válka, byl převelen do Vídně a s rodinou si vzal i svoji služku. Všude se mluvilo německy.

Po válce pak babička sloužila v Praze ve dvou židovských rodinách. Sloužila u židovského advokáta – sionisty, který vyhledával učňovská místa pro chudé chlapce z Podkarpatské Rusi. Když mou prababičku ranila mrtvice a na půl těla ochrnula, musela se babička vrátit domů do Litoměřic. Vdala se a narodil se můj otec a později můj strýc.

Celkem pokojné soužití Čechů a Němců narušil až Hitlerův zábor Sudet v roce 1938 a nucené vystěhování všech Čechů. Tehdy rodina mé babičky odešla do Lysé nad Labem a pak do Heřmanova Městce, kde děda dostal bydlení od dráhy, kde pracoval. Po válce se rodina (bez mého dědy) znovu vrátila do Litoměřic. Přes veškeré potíže si vždy zachovali kladný vztah k slušným Němcům. Mluvit německy bylo po válce podezřelé, ale pamatuji si, jak s některými starými ženami babička ještě v sedmdesátých letech mluvila německy.

Po přeslici

Ted' o mé rodině z matčiny strany: můj děda - matčin otec se narodil jako nemanželské dítě české matce. Své dětství prožíval v oblasti Třebenicka a Slánska. Jeho matka se provdala za Němce a měla pak ještě dceru. Děda vystudoval německou elektrotechnickou školu v Děčíně. Když vypukla 1. světová válka, musel narukovat. Jako telegrafista se zúčastnil bojů v Itálii na Piavě. Když na to v pozdějších letech někdy vzpomínal – říkal, že to byla „jatká národů“.

Po vzniku Československé republiky děda pracoval na elektrifikaci Frýdecko – Místecké oblasti. Tam také založil rodinu. Bydleli v Metylovicích, kde zřídili autobusovou dopravu. Prosperovali a tak si pořídili druhý autobus, který řídila babička. Možná byla první řidičkou autobusu v Československu. Jenomže přišla ekonomická krize třicátých let a moji prarodiče zbankrotovali. Přestěhovali se do Raškovic, kde děda dělal osobního řidiče panu továrníkovi Kirchhofovi. Tam se jim narodila moje matka. Továrna (tehdy textilní s vynikající pověstí) tam stojí dodnes, ale německého pana továrníka, i když pomáhal Čechům a nebyl nacista, po válce revoluční gardy zmasakrovaly. Podle svědectví jednoho pamětníka to byli pravděpodobně kolaboranti, o kterých pan továrník věděl, že donášeli nacistům. Podobně to bylo i na jiných místech, jak je to například popsáno ve filmu Habermannův mlýn.

Ještě před začátkem války byl děda propuštěn a tak se moji prarodiče neprozřetelně přestěhovali za prací do Svibic u Českého Těšína. Ocitli se v oblasti, která byla zabrána Hitlerem, a lidé se tam stali „říšskými občany“ a to i s povinností narukovat do Wehrmachtu. Může se již o tom hovořit? Po většinu mého života to bylo tabu, i když takový osud postihl více mužů z pohraničních oblastí. Rodina se pak přestěhovala až na sever do pruského, dnes polského Koszalinu.

Dědovi opět pomohla jeho profese elektrikáře. Sice ho poslali až do Ruska, ale tam ho potřebovali jako odborníka, takže se nestal „kanonenfutrem“ (jak říkal). Jeho nejstarší syn musel také narukovat. Byl zařazen jako letecký mechanik (byl vyučený hodinář) k letectvu v severní Africe. Bojoval u Tobruku, dostal se do amerického zajetí, byl převezen do Ameriky, a protože uměl několik jazyků, byl využit k překladům. Po válce se usadil v západním Německu a založil rodinu.

Babička žila se čtyřmi zbývajícími dětmi v cizině mezi Němci – ani nevěděla, jestli její muž a syn ještě žijí. Za městem se setkávala s Polkami a Ruskami v pracovním táboře. Když válka skončila a město obsadila Rudá armáda, babička se rozhodla vrátit domů do Frýdlantu nad Ostravicí, kde měla několik příbuzných. Tento téměř tisícikilometrový pochod s dětmi (ti nejmenší byli na kočárcích) trval asi tři měsíce. Byl to zápas o přežití s mnohými nebezpečími – např. miny nebo střet s opilými ruskými vojáky atp. Příbuzní se pak postarali o první pomoc – odvěšvení, vykoupání a shánění potravin. Děti však mluvily německy a proto úřady zakročily tím, že babičku s dětmi poslaly do domovské obce dědy – do Studeněvse u Slaného.

Tam je našel děda, který se po válce naštěstí v pořádku vrátil. Po shledání hned začal hledat místo k dalšímu žití rodiny. Našel místo elektrikáře na obvodové služebně v Homoli u Panny na Ústecku. Mohl si vybrat dům po právě vyhnaných Němcích. Někteří Němci tu ještě byli a čekali na odsun. Nosili bílé pásky na rukávech. Sudety byly od Němců „vyčištěny“ a do jejich domů přišli lidé, kteří za války o vše přišli, nebo si chtěli polepšit. Přišli jak bývalí hospodáři, tak i bezzemci. Mohli si vybrat hospodářství i s polnostmi a mohli hned začít pracovat. Přišli však také tzv. „zlatokopové“ – přišli s aktovkou, zabrali si dům a za pár měsíců se stěhovali zpět do vnitrozemí s plně naloženým nákladním autem.

Sestra dědy byla napůl Němka a za manžela měla Němce, proto byla s rodinou odsunuta. Byla očitým svědkem shoení německé ženy s dítětem v kočárku z mostu v Ústí nad Labem revolučními gardami.

Protože si Němci při poválečném vyhnání mohli s sebou vzít jen 30 kg na osobu (později i více), domy zůstaly dobře zařízené. Moje babička žila v tomto domě po Němcích od roku 1945 až do své smrti v roce 1984. Za tu dobu si koupila snad jenom jedny šaty. Všechno (i kvůli chudobě) si přešívala ze šatů, které po Němcích zbyly.

Význam kontinuity a důsledky její absence

V sedmdesátých letech si moje rodiče pořídili v této vesnici pozemek, na kterém postavili chatu. Tu jsem zdědil a zde i píšu tuto úvahu. Je to podivuhodné, že před válkou zde bylo všechno německé. Kdybych před svojí chatou kopal do země, narazil bych na zbytky německého domu. Jako chlapi jsme zde rádi lezli na staré půdy a ještě nacházeli památky na německé obyvatelstvo. Dnes je to vše již zbořené nebo přestavěné.

Poválečný život pro rodinu mého dědy a babičky nebyl jednoduchý. Moje matka a její sourozenci chodili za války v tehdy německém Koszalinu asi 7 let do německých škol. Ve „vyčištěných“ Sudetech nemá však nic německého místa. Povstává nové komunistické vedení obce, běda všem, kdo nejde s nimi. Nikdo z mé rodiny nesměl německy ani ceknout. Minulost musí být vymazána, aby se dalo žít v přítomnosti. Soudruzi mají uši všude.

Často jsem pobýval v této sudetské vesnici a skutečně vidím rozdíly v jednání lidí zde a na místech, kde se majetek dědí z generace na generaci. Jistě, že to neplatí všude a u všech, ale myslím, že určité životní způsoby jsou zde zastoupeny více. Před několika lety jsem byl například několik dní v penzionu v Trojanovicích pod Radhoštěm. Tento penzion spravovali mladí manželé, kteří tento dům zdědili po svých předcích, kteří dům postavili před dvěma sty lety. Jsou zde rodinné kořeny a s nimi spojená úcta, vděčnost a respekt k minulým generacím.

Nové obyvatelstvo bez kořenů, které lehce nabylo majetek, má často myšlení: „Mám na to právo...“ Jakoby si mysleli, že si mohou dovolit cokoli. Chybí propojení s minulými generacemi, chybí právě úcta a respekt. Velmi dobře to popsal John C. Maxwell: „*Lidé vlastní něco, co si sami nevybojovali, si mohou začít myslet, že mají automaticky nárok na něco navíc.*“ [1] Dar není povinnost či samozřejmost, ale milost. Myslím, že to je problém většiny dříve sudetského pohraničí a že to je též důvod, proč zde mají převahu komunisté (v Ústeckém kraji je dokonce komunistický hejtman).

I sedmdesát let po vyhnání původního obyvatelstva jsou stále bývalé Sudety negativně poznamenány. Jsou místem s největší nezaměstnaností, chudobou, počtem potratů a exekucí. Proto v následujících letech mají být do Ústeckého, Karlovarského a Moravskoslezského kraje dány na rozvoj velké částky peněz ze státního rozpočtu. [2] Není to důsledek bezprávi na původním obyvatelstvu?

Kolektivní vina

Můžeme zde rozebírat vinu Němců, avšak byly vyhnáni i nevinní lidé, ženy, děti, dokonce asi 10 000 německých protinacistických bojovníků. Zločinci určitě mají být potrestáni, ale co s tou šedou zónou – většinovým davem, který se nechá strhnout nějakým křiklounem, líbivými hesly, případně zastrašováním? Neměli jsme ale tuto šedou zónu také my a nebyli jsme 40 let její součástí? Divím se, kolik je dnes hrdinů z doby socialismu a jak je možné, že komunisty tenkrát volilo většinou více jak 99 % voličů. Kde se projevovali tito dnešní hrdinové? Mimochodem Alexandr Solženicyn uvádí 120 miliónů obětí komunistické ideologie po celém světě (jenom v Číně 60 miliónů), což je 3x více než obětí nacismu.

Kdosi řekl: „*Víte, co se vznáší nad masovým hrobem? - Kolektivní duch!*“ O německé vině a absurditě kolektivní viny mistrně po válce píše Karl Jaspers: „*Je však nemyslitelné morálně obviňovat nějaký národ jako celek. Není národního charakteru v tom smyslu, že by jej sdílel každý jednotlivý příslušník národa. Existuje ovšem společenství jazyka, mravů, obyčejů a původu. Ale v něm jsou zároveň možné tak velké rozdíly, že lidé, kteří hovoří touže řečí, si v ní přece mohou zůstat tak cizí, jako by vůbec nepatřili k témuž národu. Morálně lze vždy posuzovat jen jednotlivce, nikdy ne kolektiv. ... Posuzování v kategorii národa je vždy nespravedlivé; předpokládá falešnou substancializaci – má za následek to, že člověk jako jedinec je zbaven důstojnosti. Ale světové mínění, které dává nějakému národu kolektivní vinu, je faktem téhož druhu jako skutečnost, že se po tisíciletí myslelo a říkalo: Židé jsou vinni tím, že Ježíš byl ukřižován. Kdo jsou ti Židé? Určitá skupina politicky a nábožensky rozhorlených lidí, kteří měli tehdy mezi Židy jistou moc, jež vedla ve spolupráci s římskou posádkou k Ježíšově popravě. ... To je způsob myšlení, který se táhne staletími jako prostředek vzájemné nenávisti národů a lidských skupin.*“ [3]

Práva a nároky

Lidé bez kořenů často nepřemýšlejí, jaké mají povinnosti a zodpovědnosti, ale jaké mají výhody a práva. Po válce v roce 1948 byla v OSN schválena *Všeobecná deklarace lidských práv*. Jsem vděčný za to, že většina západního obyvatelstva již považuje za samozřejmost, že všichni lidé mají stejná práva. Když si však přečteme tuto deklaraci, najdeme zde 59x výraz

„právo“ a jen 2x výraz „povinnost“ a to především ve vágní větě: „Každý má povinnosti vůči společnosti.“ Myslím, že to určitým způsobem předznamenává především západní společnost v jejím vývoji až do dnešního dne.

Slyšel jsem o dvou vesnicích z jižní Moravy, které byly postižené povodněmi v roce 1997. Lidé z vesnice, která byla dříve součástí Sudet, začali nadávat a nárokovat si pomoc od kraje, na kterou přece mají právo. Lidé z vesnice s generačními kořeny povstali a začali bez řečí a „nárokování si svých práv“ opravovat své majetky. Vzpomínám si, jak jsme jako církve finančně pomáhali v jedné vesnici na Mělnicku při povodních 2013 a jak nám jeden občan naštvane řekl: „Za tu povodeň může vláda!“ (Už ani nevím, jestli pravicová nebo levicová.)

Letos jsem navštívil na Slovensku jednu cikánskou osadu. Čím dále jsme šli na konec osady, tím větší byl mezi chatrčemi nepořádek. Na konci osady to již byla zarostlá skládka. Když jsem mluvil s lidmi a zeptal se jich, proč tam mají takový nepořádek, odpověděli mi: „Starosta to neuklidil!“ Když jsem se zeptal, proč to neuklidili sami, jedna žena mi odpověděla: „Starosta nám nedal kosu!“ Můžeme se tomu smát, ale v určitých sofistikovaných formách tak můžeme smýšlet také. Máme přece svá práva! Matka vláda (nebo strana?) se o nás musí postarat. Pasivní socialistické smýšlení musí být vyměněno za smýšlení vlastní zodpovědnosti, podnikavosti a kreativity.

Rick Joyner popisuje, jak s církví v USA po hurikánu Katrina v roce 2005 prakticky pomáhali postiženým lidem: „Lidé, kterým jsme pomohli, byli většinou velmi vděční, ale někteří měli až nesnesitelné požadavky a pár se jich přímo rozzuřilo, když věci nebyly podle jejich představ nebo tehdy, když to očekávali. Ve většině případů, možná ve všech, měli takové neúnosné nároky lidé, kteří byli na sociální podpoře. ... Jedním z největších kořenů bezzákonnosti je socialismus. V socialismu jsou zástupy lidí, kteří považují vládu za zdroj naplnění všech svých potřeb, a jak jsou vlády stále méně schopny tyto potřeby naplňovat, vzpoura těchto lidí bude velmi rychlá a brutální. ... Obrovské množství lidí má nároky a myslí si, že vláda jim dluží něco, oč se sami nemusí nijak zasloužit. Většina z nich nemá potřebné dovednosti, aby si pomohli sami, a ani nevědí, kde začít. Hodně jejich zlosti má svůj základ ve strachu.“ [4]

Daniela Kovářová ve svém článku *Právo na závist a život bez povinností* velmi dobře popisuje touhu některých lidí po právech bez povinností: „Každodenně jsme sdělovacími prostředky a reklamami přesvědčováni, že je třeba žít lépe, rychleji a pohodlněji. Už i malé děti vyžadují značkové oblečení a poslední typy mobilních telefonů. Už dávno není podstata života odříkání, morální pevnost, pracovitost, pokora, sebeobětování ani dosahování vlastních vysokých met. Dnes je podstatou života blahobyt ztělesňovaný novým typem mobilního telefonu, co největší placatou televizí a plnou skříní nových věcí, obměňovanou při každém výprodeji. Lidé nejsou oceňováni pro to, čím jsou nebo co vykonali, ale pro soubor věcí, kterými se obklopují. Mají-li nějakou věc ostatní, pak ji přece musíš mít taky, neboť bez novinek nejsi cool a in a ve starých šatech dnes nic neznamenáš. Být in je modlou a hrozí, že se časem stane vymahatelným právem. Jen čekám, kdy někdo prosadí do evropské legislativy nárok být oděn stejně moderně jako ostatní a nové typy mobilních telefonů se budou fasovat při každých narozeninách.“

Kdysi bylo jasné, že rubem práva je povinnost a že každý může být nositelem jen takového množství práv, aby jimi nezasahoval do sféry těchž práv ostatních. Pár let poté je všechno jinak. Dnes se život skládá jen ze samých práv. ... Ti, kteří mají vlastních práv plnou pus, však odmítají uznat stejná práva komukoli jinému, podobně jako nějak opomíjejí, že mají také povinnosti. Dítě přece nemá jen právo na klidné rodinné prostředí, ale má také povinnost poslouchat rodiče a doma pomáhat. Rodiče mají povinnost se o děti rádně starat. Manželé mají povinnost být si věrni, zaměstnanci mají povinnost pracovat. ...

Původní myšlenka ochrany práva na život a zdraví se rozrostla do neuvěřitelných rozměrů – dnes dokonce uvažujeme o právech zvířat na životní prostor či rostlin na dostatečnou zálivku, časem možná i o právech hraček na klidné stáří. Vlastně mě udivuje, že se na našich silnicích stále jezdí vpravo – tím je přece omezováno moje právo svobodné volby. ... Dopad přemíry práv bez převzetí odpovídajících povinností je vidět zejména na mladé generaci. Naučili jsme děti mít vlastní názor i právo sdělovat ho bez ohledu na slušnost či vhodnost. ... Ale neučíme je povinnostem, pokoře a službě. Proto chtějí hlavně vlastnit bez osobního přičinění.“ [5]

Odpustit vinu druhým a uznat vinu svoji

Vraťme se však k soužití Čechů a Němců. Po revoluci v roce 1989 se prolomilo tabu. I někteří politici k tomu zásadně přispěli jako například Václav Havel. Modlitby za smíření a zástupné vyznávání hříchů probíhalo ještě před rokem 1989, ale nyní to mohlo jít ve větším měřítku. Připomínám jen namátkou celonárodní modlitební setkání na Radobýlu v roce 1994, několik konferencí smíření, které pořádala Křesťanská misijní společnost, nebo vytrvalá služba smíření manželů Neústupných z Berlína a jejich spolku Go East. Musím zmínit i Česko-německou deklaraci na politické úrovni z roku 1997. To, kde se dnes nacházíme, je v tomto ohledu úžasné. Temnota a stíny minulosti jsou uváděny do světla. Knihy, sdělovací prostředky, různé konference byly (a jsou) mocným nástrojem. Jak je i v Bibli psáno: „*Když se však ty věci správně pojmenují, je jasné, oč jde. A kde se rozjasní, tam je světlo.*“ [6]

Jistě ještě dnes jsou lidé, kteří nechtějí opustit staré klišé. Musí vymřít zatvrzelá generace s vymytými mozky komunistickou propagandou? Povstává nová generace s novými modely myšlení, která nebude pokračovat ve starých slepých kolejkách kolektivní odplaty a nenávisti?

Odlišnost druhých pro nás nemusí být ohrožením ale přínosem. Méněcenný člověk se cítí ohrožen silnou stránkou druhého. Tak je to i mezi národy. Vzpomínám si, jak můj otec vychvaloval Němce za jejich pečlivost a pořádkumilovnost. Občas jsme jezdili do NDR a to nejen nakupovat. Společné soužití vedle sebe v pokoji, vzájemném respektu a uvědomění si silných stránek na obou stranách však něco stojí. To platí na osobní i národní rovině. Na minulosti mé rodiny vidím, jaký vliv má národnostní problematika. A všechno je to o nás lidech!

V každé oblasti potřebujeme odpustit vinu druhým a uznat a vyznat vinu svoji. Jen tak nalezneme svoje vlastní kořeny a uvolní se vděčnost, úcta a respekt k minulým generacím a jiným národům. Smíření s Bohem a s druhými lidmi najdeme své kořeny, i kdybychom byli sirotci. Nebudeme již negativně určováni svojí minulostí, ale vstoupíme do svého životního poslání. A o to jde!

Poznámky:

[1] John C. Maxwell: Někdy vyhraješ, jindy se poučíš, Dobrovský 2014, s. 259

[2] [Žili tu Němci, Čechům se tu ani po 70 letech nedaří. Jak změni Sudety 42 miliard od vlády?](#) (Aktuálně.cz, s využitím dat z textu Denise Chripáka a Štěpána Plačka „Tři kraje bývalých Sudet zaostávají v řadě sociálních i ekonomických parametrů za ostatními tuzemskými regiony.“ v týdeníku Ekonom)

David Klimeš: „[V Sudetech nahradila Němce chudoba. Vláda chce nastartovat pohraničí novými dotacemi](#)“ (iHned.cz, 26.4.2017)

[3] Karl Jaspers: Otázka viny – Příspěvek k německé otázce, Academia 2009, s. 38-39

[4] Rick Joyner: Recept na pohromu, The Morning Star (česká edice), ročník 2007, číslo 1, s. 81-83

[5] Daniela Kovářová: [Právo na závist a život bez povinností](#) (Neviditelný pes, 1.9.2011; článek byl ve zkrácené podobě uveřejněn dne 31.8.2011 v Lidových novinách) Autorka je advokátka a bývalá ministryně spravedlnosti.

[6] Efezským 5,13-14; Český ekumenický překlad